

УДК 347.965.42

<https://doi.org/10.5281/zenodo.884596>

© Яковлєв В.В., 2017

В.В. Яковлєв

ПРИСУДОВА ТА ПОЗАСУДОВА МЕДІАЦІЯ: ОСНОВНІ ОЗНАКИ

Анотація. У статті досліджуються основні моделі медіації як правового інституту в залежності від її співвідношення з судовою системою держави. Визначено основні ознаки та відмінності позасудової та присудової медіації. Зроблено висновки щодо перспектив інтеграції обох моделей медіації у правову систему України.

Ключові слова: правосуддя, альтернативне вирішення спорів, позасудова медіація, присудова медіація, медіаційна угода.

Аннотация. В статье исследуются основные модели медиации как правового института в зависимости от ее соотношения с судебной системой государства. Определены основные признаки и отличия внесудебной и судебной медиации. Сделан вывод относительно перспектив интеграции моделей медиации в правовую систему Украины.

Ключевые слова: правосудие, альтернативное разрешение споров, внесудебная медиация, судебная медиация, медиационное соглашение.

Annotation. The main models of mediation as a legal institute are examined depending on their correlation with the judicial system of the state. The main features and differences of private and court-annexed mediation are determined. A conclusion is drawn regarding the prospects for the integration of models of mediation into the legal system of Ukraine.

Key words: justice, alternative dispute resolution, private mediation, court-annexed mediation, mediation agreement.

Постановка проблеми. Суттєві зміни у державному, політичному та соціально-економічному устрої України, активізація процесів європейської інтеграції, посилення впливу ринкових механізмів у економіці та активності учасників цивільно-правового обігу поряд з розширенням географії їх господарської діяльності за рахунок виходу на європейський та міжнародні ринки потребують створення ефективних, швидких та зручних для суб'єктів механізмів урегулювання правових спорів.

Незважаючи на те, що в Україні, як і в більшості європейських держав, розгляд спорів у державних судах є основною формою захисту порушених

прав, свобод і законних інтересів осіб, така форма далеко не завжди є якісною, швидкою та такою, що повною мірою задовольняє потреби осіб. На думку відомих фахівців, питання використання альтернативних способів урегулювання спорів – це питання майбутнього системи правосуддя пострадянських країн. А у разі невикористання сучасних, більш ефективних інструментів урегулювання конфліктів досягти ідеального правосуддя буде неможливо [1, с. 598]. На сьогоднішній день взаємодія двох систем урегулювання юридичних конфліктів – державної (судової) та недержавної (позасудової), видається невідворотним фактом, адже одним з сучасних напрямків судової політики – діяльності держави в цілях створення ефективного механізму здійснення правосуддя, є широке застосування альтернативних способів вирішення спорів. Дійсно, такі системи урегулювання спорів тісно пов'язані між собою та здійснюють взаємний вплив для реалізації покладеної на них спільної мети – справедливого вирішення спорів.

Отже, створення ефективної системи способів альтернативного вирішення спорів є одним з важливих напрямків удосконалення системи правосуддя нашої держави. На цьому наголошувалося вітчизняними авторами у літературі [2, с. 1, 2, 8–9; 3, с. 195–196; 4, с. 78; 5, с. 162], підтверджується відповідними нормативними актами та активною законопроектною діяльністю Верховної Ради України у цьому напрямі. Так, Указом Президента України № 276/2015 від 20.05.2015 р. було затверджено Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки [6], яка визначає пріоритети реформування системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів задля практичної реалізації принципу верховенства права та забезпечення функціонування судової влади, що відповідає суспільним очікуванням щодо незалежного та справедливого суду, а також європейським цінностям та стандартам захисту прав людини. Положення Стратегії підкреслюють два важливі аспекти: по-перше, нерозвиненість системи альтернативних методів вирішення спорів визнається одним із чинників невиконання існуючою системою правосуддя поставлених перед нею завдань на належному рівні, по-друге, розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, зокрема, шляхом практичного впровадження інституту медіації і посередництва, розширення переліку категорій справ, які можуть вирішуватися третейськими суддями або розглядатися судами у спрощеному провадженні визначається у п. 5.4. Стратегії одним із заходів, спрямованих на підвищення ефективності

правосуддя. Окрім цього, зауважу, що Парламентом України проводиться активна законопроектна діяльність, спрямована на впровадження положень цього важливого документа. Зокрема, на розгляд внесені проекти Закону «Про медіацію» № 3665 від 17.12.2015 р. (далі – проект Закону) [7] та Закону «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 6232 від 23.03.2017 р. [8], що мають на меті, в тому числі, удосконалення правового регулювання існуючих на сьогодні в Україні способів альтернативного вирішення спорів та їх інтеграцію у систему державного судочинства, а також запровадження нового для нашої правової системи способу – медіації.

Важливий акцент на запровадженні альтернативних способів урегулювання спорів у систему правосуддя держави зроблено у міжнародно-правових документах. Зокрема, п. 3 Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R(81)7 про заходи, спрямовані на спрощення доступу до правосуддя, рекомендує державам-членам запроваджувати заходи, спрямовані на полегшення, а в разі можливості – заохочувати примирення сторін, а також дружнє урегулювання спорів до моменту початку будь-яких судових процедур або в ході таких процедур [9]. Рекомендація CM/Rec (2010)12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17.11.2010 р. у п. 39 вказує на необхідність сприяння застосуванню механізмів альтернативного вирішення спорів, а Рекомендація № R(86)12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах від 16.09.1986 р. пропонує дослідити доцільність включення в судову політику держав-членів завдання щодо вжиття заходів для полегшення доступу до альтернативних методів розв'язання спорів та підвищення їх ефективності як процедур, здатних замінити судове провадження [10, с. 46, 217].

Медіація займає особливе місце серед альтернативних судовому розгляду способів урегулювання конфліктів, які у своїй сукупності є альтернативами державному судочинству процедурами, що забезпечують умови для урегулювання існуючих розбіжностей, примирення конфліктуючих сторін та досягнення згоди між ними. Зважаючи на існування різних видів та моделей медіації, що впроваджені та використовуються на практиці, важливим є вивчення їх ознак, відмінностей, переваг та недоліків з метою обрання

найбільш ефективної для України на сучасному етапі моделі інституту медіації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зауважити, що у вітчизняній юридичній літературі дослідження питання щодо різних моделей медіації та їх впровадження у систему правосуддя, зокрема цивільного судочинства, ще знаходиться на початковому етапі. Видані окремі наукові статті, тези доповідей на науково-практичних конференціях, які присвячені, перш за все, аналізу загальних ознак системи альтернативного вирішення спорів, рис медіації як одного з елементів такої системи та способів альтернативного урегулювання, а також концептуальним засадам формування даного правового інституту. Так, уваги потребують праці В.С. Балуха, Є.Р. Бершеди, А.В. Біцай, Н.Л. Бондаренко-Зелінської, А.П. Гаврилішина, Н.М. Грень, С.Ф. Демченка, Г.В. Єрмоменко, В.В. Землянської, Т.С. Кисельової, Н. Мазаракі, В.В. Резнікової, Т.А. Цувіної та інших. Ці роботи складають наукове підґрунтя для подальшого дослідження медіації в Україні, особливо її окремих моделей, продовжують дискусію щодо законодавчого врегулювання правового інституту медіації та його інтеграції у сучасну систему правосуддя України.

Метою цієї наукової статті є дослідження характерних ознак двох основних моделей медіації – позасудової та присудової, а також обґрунтування доцільності поступового їх запровадження у правову систему України.

Виклад основного матеріалу. Медіація є одним з альтернативних судовим процедурам способів врегулювання спорів за сприяння нейтрального та неупередженого посередника. Слід відрізняти медіацію, що проводиться з метою припинення правового спору і тягне за собою правові наслідки та має правові ознаки, від медіації у сфері психології, особистих конфліктів тощо.

Нормативні визначення медіації містяться в окремих міжнародних правових актах та законодавстві ряду держав і є досить різноманітними. Так, Директива Європейського парламенту та Ради ЄС 2008/52/ЄС про окремі аспекти медіації у цивільних та комерційних справах від 21.05.2008 р. визначає медіацію як структурований процес, незалежно від його назви, в якому дві або більше сторони намагаються самостійно і на добровільній основі досягти згоди про врегулювання свого спору за допомогою медіатора [11]. Закон Республіки Молдова про медіацію № 134-XVI від 14.06.2007 р. у ст. 2 визначає медіацію як альтернативний спосіб вирішення конфлікту між сторонами за взаємною згодою з допомогою третьої особи [12]. Стаття 1 Закону Республіки Білорусь «Про медіацію» №58-3 від 12.06.2013 р. визначає медіацію як переговори

сторін за участі медіатора у цілях урегулювання спору (спорів) шляхом розробки ними взаємоприйнятної угоди [13].

Проект Закону визначає, що медіація – альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках структурованого процесу за участі медіатора досягти згоди для вирішення їх спору.

Визначення процедури медіації в науковому трактуванні різних авторів звучать по-різному, але в цілому зводяться до єдиного змісту. Наприклад, В.Ф. Яковлєв визначає медіацію як діяльність спеціаліста з урегулювання суперечок у рамках переговорів сторін спору з метою укладення між ними мирової угоди [14, с. 13]. На думку І.В. Решетнікової, медіація – форма примирення сторін, у ході якої нейтральна особа, обрана добровільно сторонами (виходячи з його компетенції), проводить переговори [15, с. 53]. Н. Мазаракі зазначає, що «...медіація – процедура, у якій медіатор систематично сприяє комунікації між сторонами конфлікту або спору для досягнення взаємоприйнятного розв’язання конфлікту або вирішення спору» [16, с. 93–94]. Г.В. Єрмоєнко зауважує, що медіація – це процес, під час якого зустрічаються разом дві чи більше сторін у присутності третьої, нейтральної, сторони (медіатора), яка сприяє досягненню сторонами взаємної згоди у вирішенні спору [17, с. 67]. Позиції більшості інших авторів схожі з наведеними вище і мають лише незначні відмінності.

Щодо класифікації видів медіації існують різні позиції вчених, які виділяють різні підстави класифікації [18, с. 64–66; 19, с. 48–50]. Проте, в контексті вивчення взаємозв’язку інституту медіації з системою судочинства та відповідно до поставленої на початку статті мети, вважаю за доцільне говорити радше про моделі медіації, адже йдеться не про відмінності у суті самого процесу врегулювання спору за допомогою медіатора, а про окремі відмінності між різними форматами медіації стосовно складу її учасників, порядку ініціювання та юридичних підстав проведення медіації, її об’єктів, стадій та правових наслідків. Окремі автори вже оперували терміном «модель медіації» під час юридичного аналізу даної процедури [20, с. 86; 3, с. 196–197]. Важливо зауважити, що західна доктрина під терміном «модель медіації» розуміє дещо інше, а саме стиль та підходи медіатора до урегулювання спору.

Отже, критерієм класифікації моделей медіації у рамках даної наукової статті виступає інтегрованість медіації у судову систему держави. Додатково

до цього критерію можна також говорити й про різні правові наслідки (різні види медіаційних угод) таких моделей медіації.

Відповідно до цієї класифікації виділяють наступні моделі медіації: присудова і позасудова. Як присудова медіація в даній роботі розглядається процедура медіації, яка проводиться в тому випадку, коли сторони звернулися до неї вже після передачі спору на розгляд судових органів. Позасудова медіація застосовується в тому випадку, коли сторони прийшли до рішення спочатку врегулювати конфлікт мирним способом, не вдаючись до сприяння суду. Ідея такої класифікації типів медіації використовується у західній доктрині альтернативного вирішення спорів [21] та вже була висловлена окремими українськими авторами [20, с. 86; 3, с. 196–197].

Позасудова медіація є процедурою врегулювання спору, автономною та незалежною по відношенню до судового процесу і має свою специфіку. У рамках даної роботи мова буде йти про таку модель медіації у приватно-правових спорах (цивільні, сімейні, господарські, трудові, земельні тощо).

Медіація, при застосуванні її до спору, який не був переданий на вирішення судових органів (позасудова медіація) тягне за собою матеріально-правові наслідки (при досягненні основної мети медіації): укладається угода, що змінює наявні правовідносини в інтересах сторін, відбувається заміна первинних зобов'язань на інші або їх припинення і т. ін. – тобто, припиняється матеріально-правовий спір. Таким чином, метою даної процедури виступає не припинення судового процесу, а врегулювання спору, конфлікту, що носить матеріально-правовий характер. М.О. Владимірова вважає, що метою медіації є запобігання судовому процесу, а не допомога судовій системі [22, с. 17].

Медіація як спосіб урегулювання конфліктів передбачає активну роль сторін у досягненні угоди щодо спору або його окремих елементів. Її проведення на законодавчому рівні не регламентоване та обмежується, як правило, визначенням основних принципів медіації, а сторонам надається можливість вирішувати хід переговорів, час, тривалість, черговість розгляду питань. Участь медіатора передбачає його сприяння у вирішенні цих завдань.

Щодо правової природи медіації на сьогоднішній день не існує єдиної думки серед дослідників. Багато авторів розглядає медіацію з позицій процесуального права [18, с. 22–24; 2, с. 12–14; 23, с. 3–5]. Іншої точки зору дотримуються прихильники матеріально-правової природи медіації [24, с. 54–55; 22, с. 19]. Так, М.О. Владимірова вважає, що самі правовідносини, які передують медіації, виникають у межах і підкоряються цивільно-правовому

режиму. Основу медіації складають договори, а сама вона носить характер договірної процедури, є системною сукупністю договірних правовідносин, що послідовно виникають на відповідній ділянці правової дійсності [22, с. 17–18].

Не маючи на меті визначення правової природи медіації, пропоную розглядати останню як сукупність правовідносин, змістом яких є взяті на себе суб'єктами (учасниками) права й обов'язки щодо врегулювання спору.

Елементами медіації як правовідносин виступають суб'єкт, об'єкт та зміст – суб'єктивні права і обов'язки суб'єктів даних правовідносин. Четвертим елементом слід визнавати юридичні факти, що тягнуть за собою виникнення, зміну або припинення правовідносин з медіації.

Суб'єктами процедури медіації є сторони спірних правовідносин, які бажають їх врегулювати. У позасудовій медіації такими суб'єктами є сторони будь-яких за своїм характером правовідносин, на які поширюється сфера медіації, що визначається спеціальним законом. Відповідно до ст. 3 проекту Закону пропонується поширити її сферу на будь-які конфлікти (спори), у тому числі цивільні, сімейні, трудові, господарські, адміністративні, а також на кримінальні провадження та справи щодо адміністративних правопорушень. Особливим суб'єктом медіації виступає медіатор – особа, що не має матеріального інтересу у сфері спірних правовідносин сторін і залучається до врегулювання спору на договірній основі. Медіатор має права і несе відповідні обов'язки, які покладені на нього у зв'язку з виконанням професійної діяльності. Підкреслю, що медіатор не є учасником спірних правовідносин, на відміну від сторін, а виступає лише як суб'єкт правовідносин з урегулювання спору.

Об'єкт правовідносин – це те, на що такі правовідносини спрямовані. Об'єктами правовідносин можуть бути як дії осіб, так і їх результати. Тому об'єктом медіації виступають спірні правовідносини певного виду або комплекс спірних правовідносин різних видів, окремі розбіжності щодо спору, з метою врегулювання яких проводиться дана процедура.

Суб'єктивне право сторони медіації є мірою можливої поведінки даної особи. Таке суб'єктивне право має бути забезпечене захистом держави відповідно до законодавства про медіацію. Сторонам медіації надані рівні права у врегулюванні конфлікту, внесенні пропозицій щодо вирішення спірних питань, можливості виходу з процедури медіації тощо. Як суб'єктивний обов'язок сторони медіації виступає міра її належної поведінки. До них відносять, зокрема, обов'язок сторін дотримуватися законодавства України при

проведенні медіації, не обмежувати права і законні інтереси третіх осіб при укладенні медіаційної угоди тощо. Оскільки процедура медіації регламентується переважно угодою сторін про проведення медіації, додаткові права і обов'язки можуть бути передбачені в цій угоді.

Права і обов'язки медіатора як особливого учасника процедури медіації мають визначатися Законом про медіацію і угодою про проведення медіації. Проект Закону, на відміну від законодавчих актів інших країн, не містить окремої статті щодо прав та обов'язків медіатора. Якщо в остаточному тексті закону її не буде, сторонам медіації слід буде вирішувати ці питання у відповідній угоді. Зокрема, право медіатора на самостійний вибір порядку проведення процедури медіації з урахуванням обставин спору та побажань сторін, право медіатора вносити пропозиції щодо врегулювання спору повинні бути прямо передбачені в угоді, інакше це може викликати непорозуміння під час проведення медіації.

Юридичними фактами, що мають вплив на правовідносини з медіації є: укладання угоди про проведення медіації, припинення медіації за заявою сторін або сторони, відмова медіатора від процесу, укладання медіаційної угоди.

Присудова медіація також є процедурою врегулювання спору за участю посередника. В цілому, порядок її проведення, взаємодія сторін і медіатора аналогічні таким у позасудовій медіації. Ключовими відмінностями присудової медіації від позасудової є її співвідношення з судовим процесом і процесуальні наслідки проведення, коло учасників і об'єкт присудової медіації.

Оскільки врегулювання спору за допомогою процедури медіації здійснюється вже після порушення справи в судовій інстанції, суб'єктами присудової медіації є учасники процесуальних правовідносин – позивач і відповідач. Особливим суб'єктом у присудовій медіації також є медіатор, наділений тими правами і обов'язками, які були розглянуті вище. Відзначу, що у правовідносинах присудової медіації бере участь суддя, в провадженні якого знаходиться справа. Суддя не є учасником самої процедури медіації, але від його дій значною мірою залежить порядок застосування та успішність медіації. Так, відповідно до положень чинного процесуального законодавства суддя має сприяти сторонам у мирному врегулюванні спору та укладенні мирової угоди на всіх стадіях судового процесу. Отже, суддя може запропонувати сторонам звернутися для урегулювання спору до медіації, але не рекомендувати конкретну кандидатуру медіатора, або самостійно докласти зусиль для

примирення сторін. Окрім цього, суддя має здійснити процесуальні заходи, які передбачені законодавством, щоб створити належні умови для примирення сторін, зокрема зупинити провадження у справі, надати розумний строк для проведення медіації, затвердити медіаційну угоду як мирову тощо.

На думку автора, як основна мета присудової медіації виступає укладення медіаційної угоди та затвердження її в якості мирової угоди, що відповідно до чинного законодавства може підлягати примусовому виконанню. Українським законодавством допускається можливість такого затвердження у добровільному порядку. Така угода в рамках присудової медіації є найкращим результатом вирішення спору: сторони мають значно більше правових гарантій дотримання своїх прав і законних інтересів. Іншою метою процедури медіації є припинення судового процесу між сторонами та вирішення спору у чіткому правовому полі, гарантом законності якого виступає суд.

Слід зазначити, що авторами дещо по-різному трактується поняття присудової медіації. Для одних авторів це медіація, пов'язана з судовим процесом, що підпорядковується вимогам процесуального законодавства і проводиться за рекомендацією судді або після передачі спору на розгляд суду; інші припускають, що присудовою медіацією можна назвати лише ту медіацію, яка була інтегрована в судову систему і є її частиною на офіційному рівні.

У даній роботі поняття «присудова медіація» використовується стосовно процедури, що проводиться відповідно до чинного законодавства, отже, не є на сьогоднішній день частиною судової системи в повному розумінні цього слова. Йдеться про медіацію, що проводиться після передачі спору на розгляд суду за рекомендацією судді або за згодою сторін, і метою якої є укладання угоди, яка спричиняє наслідки, аналогічні наслідкам укладення мирової угоди.

В.О. Аболонін розглядає судову медіацію в двох значеннях. Як зазначає автор, у сучасній світовій практиці під присудовою медіацією прийнято розуміти процедуру врегулювання конфлікту, що проводиться після порушення справи в суді і за пропозицією судді, у провадженні якого знаходиться цивільна справа [25, с. 35]. Залежно від того, хто проводить процедуру, виділяють «зближену» («зовнішню») й «інтегровану» («внутрішню») моделі присудової медіації [25, с. 36; 3, с. 196–197]. «Зближена» модель присудової медіації передбачає взаємодію суду і незалежного медіатора, що працює поза будівлею суду, при якій суд займає вичікувальну позицію під час проведення процедури медіації. Така модель називається «голландською» з причини її успішного застосування в Нідерландах і має

ознаки: 1) можливість проведення медіації після порушення цивільної справи; 2) рекомендація суду; 3) проведення медіації у стороннього професійного медіатора; 4) затвердження медіаційної угоди в якості мирової та закінчення судового процесу. Вважаю, що вона може бути використана в нашій країні для формування інституту присудової медіації. Положення проекту Закону, зокрема, ст. 3, ч. 2 ст. 13, ст. 14, пропонують запровадити присудову медіацію в Україні виходячи саме з таких позицій. «Інтегрованою» називають присудову медіацію, що проводиться співробітником судового апарату в будівлі суду. Така модель називається «німецькою», оскільки успішно застосовується у ФРН та визнана одним з видів медіації на законодавчому рівні. У нашій країні є деякі спроби на офіційному рівні інтегрувати медіацію в судову систему. Так, проект Закону України №6232 від 23.03.2017 р. пропонує нові редакції процесуальних кодексів України, у змісті яких є норми, що передбачають запровадження у цивільне, господарське та адміністративне судочинство інституту врегулювання спору за участю судді. Аналізуючи норми цього законопроекту, можна зробити висновок, що змістом даної процедури є діяльність судді, що здійснює провадження у справі, спрямована на мирне урегулювання спору між сторонами процесу. Така діяльність має багато схожих рис з діяльністю медіатора але досить жорстко регламентована процесуальними нормами. Отже, її навряд чи можна називати медіацією, радше вона є судовим примиренням – діяльністю, яка передбачена галузевим законодавством окремих країн, зокрема, Господарським процесуальним кодексом Республіки Білорусь.

На мій погляд, до впровадження у вітчизняне законодавство зазначених положень слід ставитися досить критично, адже вони навряд чи виконають одне з ключових завдань запровадження процедури медіації у правову систему України – розвантаження судів та зниження навантаження на суддів при розгляді ними справ, а ймовірно призведуть до протилежних наслідків. На думку С.І. Калашникової, при впровадженні медіації в діяльність судів необхідно забезпечити баланс приватних і публічних інтересів та враховувати потреби судової системи в зменшенні обсягу справ і, одночасно, спрямованість медіації на підвищення рівня правової культури як процедури, що забезпечує максимальне врахування інтересів сторін, що перебувають у спорі [18, с. 136].

Висновки. Розглянувши моделі медіації, слід відзначити наступне. По-перше, позасудова медіація проводиться, як правило, в тому випадку, якщо спір ще не був переданий на розгляд суду. У цьому випадку вона не підпадає

під дію процесуального законодавства України. При укладанні медіаційної угоди початкові спірні правовідносини припиняються або трансформуються у нові правовідносини, які не містять розбіжностей між сторонами. Присудова медіація проводиться щодо спору, вже переданого на розгляд суду. Ухвалення сторонами процесу рішення про участь у процедурі медіації та подальше її проведення мають наслідки процесуального характеру, зокрема, зупинення провадження у справі на термін, необхідний для медіації. Цей термін обмежується процесуальним законодавством. Укладення медіаційної угоди з наступним затвердженням її в якості мирової тягне за собою такий важливий процесуальний наслідок, як припинення судового розгляду.

По-друге, коло учасників позасудової медіації складають сторони спірних правовідносин, які вдалися до даного способу врегулювання спору і медіатор, як особливий суб'єкт даних правовідносин. При проведенні присудової медіації її учасниками є медіатор і суб'єкти процесуальних правовідносин - позивач і відповідач. Окрім цього, у правовідносинах бере участь суддя, в провадженні якого знаходиться справа і участю якого обумовлені процесуальні ознаки цих правовідносин. Незважаючи на те, що суддя не є учасником процедури медіації, від його дій залежать такі важливі обставини, як можливе ініціювання процедури медіації, відкладення судового розгляду в зв'язку з її проведенням, затвердження мирової угоди на основі медіаційної та припинення судового процесу з інших підстав, які є наслідком медіації (відмова позивача від позову).

По-третє, об'єктом позасудової медіації є спірні правовідносини сторін, змістом яких є конкретні розбіжності, на врегулювання яких вона спрямована. У якості об'єкту присудової медіації також виступають спірні правовідносини, але ті, які вже мають процесуальну форму та обмежені предметом позову.

По-четверте, позасудова медіація має на меті припинення цивільно-правового, або іншого за своїм характером, спору між сторонами шляхом його урегулювання на взаємовигідних умовах та з встановленням для сторін наслідків, що закріплюються у медіаційній угоді, що має, як правило, цивільно-правову природу. При проведенні присудової медіації її метою є, перш за все, припинення судового розгляду шляхом урегулювання спору за сприяння судді або незалежного медіатора та отримання сторонами процесуального документу, затвердженого судом (мирової угоди).

Отже, питання про те, чи можливо буде говорити про інтегрованість медіації в судову систему України після прийняття відповідних

законопроектів, є відкритим. Так, є спроби віднести медіаційну за своєю суттю діяльність до компетенції суддів, але вбачається, що вони є передчасними, оскільки це явище поки що не є усталеною практикою в нашій країні. На мою думку, сама ідея інтеграції медіації в судову систему є позитивним явищем. Однак, на даний момент, в силу відсутності правового регулювання і вкрай незначної практики присудової медіації, необхідно дотримуватися обережного та послідовного підходу до розвитку даного правового інституту, забезпечуючи цей процес належною інформаційною підтримкою та пілотними проектами в галузі.

Література

1. Yakovlev V.F. Les litiges économiques aujourd'hui en Russie et les mecanismes de leur reglement / V.F. Yakovlev // *Revue international de droit compare*. – 2009. – No 3. Vol. 61. – P. 598–602;
2. Грень Н.М. Реалізація права людини на справедливий суд шляхом процедури присудової медіації: теоретико-правове дослідження: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Н.М. Грень. – Львів, 2017. – 21 с.;
3. Цувіна Т.А. Впровадження інституту присудової медіації як перспективний напрямок реформування цивільного процесуального законодавства України / Т.А. Цувіна // *Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7 лип. 2017 р.)*. – Київ, 2017. – С. 195–200;
4. Поліщук М.Я. Передумови запровадження медіації як способу вирішення цивільно-правових спорів в Україні / М.Я. Поліщук // *Порівняльно-аналітичне право*. – 2016. – № 3. – С. 77–80;
5. Балух В.С. Нормативно-правові основи формування системи альтернативного вирішення спорів в Україні / В.С. Балух // *Часопис Київського університету права*. – 2013. – № 4. – С. 162–168;
6. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, затверджена Указом Президента України № 276/2015 від 20.05.2015 р. // *Офіційний вісник України*. – 2015. – № 41 (02.06.2015). – Ст. 1267;
7. Проект Закону України «Про медіацію» № 3665 від 17.12.2015 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463;
8. Проект Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 6232 від 23.03.2017 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415;
9. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам № R (81) 7 щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ – Режим доступу до ресурсу: http://sc.gov.ua/ua/rekomendaciji_komitetu_ministriv_radi_jevropi.html;
10. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. – Київ, 2015. – 708 с.;
11. Directive 2008/52/EC of the European

Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32008L0052>; **12.** Закон Республики Молдова «О медиации» от 14.06.2007 г. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=22397; **13.** Закон Республики Беларусь «О медиации» от 12.07.2013 г. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=H11300058&p1=1>; **14.** Яковлев В.Ф. Закон свободного применения / В.Ф. Яковлев // Медиация и право. Посредничество и примирение. – 2006. – № 1. – С. 12–15; **15.** Решетникова И.В. Право встречного движения. Посредничество и российский арбитражный процесс / И.В. Решетникова // Медиация и право. Посредничество и примирение. – 2007. – № 2(4). – С. 52–56; **16.** Мазаракі Н. Медіація в Україні: проблеми теорії та практики / Н. Мазаракі // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2016. – № 1. – С. 92–100; **17.** Єрьоменко Г. Медіація – альтернативний спосіб розв’язання конфліктів, або і вівці цілі, і вовки не голодні / Г. Єрьоменко // Маркетинг в Україні. – 2009. – № 5. – С. 67–69; **18.** Калашникова С.И. Медиация в сфере гражданской юрисдикции / С.И. Калашникова. – М.: Инфотропик Медиа, 2011. – 304 с.; **19.** Шамликашвили Ц.А. Основы медиации как процедуры урегулирования споров / Ц.А. Шамликашвили. – М.: Изд-во ООО «Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования», 2013. – 290 с.; **20.** Біцай А.В. Моделі медіації у світі та перспективи для України / А.В. Біцай // Право і суспільство. – 2013. – № 6. – С. 85–89; **21.** Mediation, Court-annexed Mediation and Judges as Mediators [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.disputeresolutiongermany.com/2011/11/mediation-court-annexed-mediation-and-judges-as-mediators/>; **22.** Владимирова М.О. Медиативное соглашение в системе гражданско-правового регулирования: автореф. дис. канд. юрид. наук: специальность 12.00.03. «Гражданское право и процесс, семейное право, международное частное право» / М.О. Владимирова. – Самара, 2014. – 22 с.; **23.** Демченко С. Медіація у господарському судочинстві / С. Демченко // Підприємництво, господарство, право. – 2010. – № 3. – С. 3–5; **24.** Хрімлі О. Медіація як форма захисту прав інвесторів у сфері господарювання / О. Хрімлі // Підприємництво, господарство, право. – 2016. – № 9. – С. 51–55; **25.** Аболонин В.О. Судебная медиация: теория - практика – перспективы / В.О. Аболонин. – М.: Инфотропик Медиа, 2014. – 408 с.